

BAŞKASI MERKEZLİ DIŞSALLIK ÖLÇEĞİ (BMDÖ)'NİN GELİŞTİRİLMESİ: GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK ÇALIŞMASI

Araştırma Makalesi

Ümit Horozcu*
Ahmet Celalettin Güneş**

Makale Geliş: 16.11.2019

Makale Kabul: 30.11.2019

Öz

Bu çalışmada Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği (BMDÖ)'nin geliştirilmesine ve geçerlik-güvenirlilik analizine ilişkin bilgi ve bulgulara yer verilmektedir. BMDÖ, insanların öz benlik ve kimlik algıları olarak da ifade edilebilen öz değerlendirmelerini ne ölçüde başkaları üzerinden yaptıklarını, dışsallık diye de ifade edilen, kendisini ideal üzerinden değil de diğer insanlar üzerinden değerlendirme eğilimini ölçmek üzere geliştirilmiştir. Çalışmada ön testlerin dışında iki ana uygulama gerçekleştirilmiştir. 16 yaş üstü 362 katılımcı üzerinde yapılan ilk çalışmanın verileriyle yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 12 maddeli 4 faktörlü bir ölçek elde edilmiştir. Yine 16 yaş üstü 195 katılımcı üzerinde gerçekleştirilen ikinci çalışmanın verileri ile de açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen 12 maddeli ve 4 faktörlü yapı, doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, $X^2/df = 2.55$, $RMSEA = 0.076$, $NFI = 0.93$, $NNFI = 0.94$, $RFI = .95$, $CFI = 0.95$, $RMR = 0.068$, $SRMR = 0.056$, $GFI = 0.93$ ve $AGFI = 0.89$ şeklindeki uyum skorları elde edilmiştir. 12 madde ve 4 faktörlü

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, umit.horozcu@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0916-0313

** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Psikolojisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, ac.gunes@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-5820-6448

Atıf için; Ümit Horozcu ve Ahmet Celalettin Güneş, “Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği (Bmdö)'nin Geliştirilmesi: Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması”, *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5, sy. 2 (2019): 171-202, DOI: <https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2019.5.2.01>

yapıdaki ölçeğin bütününe ait güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) .80 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen değerler BMDÖ'nün güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Dışsallık, Başkası Merkezlilik, Sosyal Kaygı, Değerlendirilme, Geçerlik, Güvenirlik

Development of The Others Centered Externality Scale: Reliability and Validity Study

Abstract

In this study the reliability and validity analysis of "The Others Centered Externality Scale" and the data about its development are presented. This scale aims to measure the extent to which people make their self-esteem through others and the tendency to evaluate themselves through other people rather than through ideal. Two main applications were carried out in the study except the two pretests. The data of the first study on 362 people over the age of 16 were subjected to factor analysis and as a result a 12-item four-factored scale structure was obtained. Based on the confirmatory factor analysis, the following fit scores were obtained $\chi^2/df = 2.55$, RMSEA = 0.076, NFI = 0.93, NNFI = 0.94, RFI = .95, CFI = 0.95, RMR = 0.068, SRMR = 0.056, GFI = 0.93 ve AGFI = 0.89. The reliability coefficient (Cronbach's Alpha) of the scale was .80.

Key Words: Externality, Others Centered, Social Anxiety, Being Evaluated, Scale, Validity, Reliability

Giriş

Psikoloji ve psikiyatri alan yazınında sağlıktan ziyade psikolojik yahut psikiyatrik hastalık ya da rahatsızlıklardan söz edilmektedir. Psikiyatri bilimi, genelde ruhsal (psikolojik) hastalıkları tanımlamaya ve kişiye hastalık teşhisi koymaya yarayacak kriterleri somut bir şekilde ortaya koymaya çabalamaktadır. Psikiyatri, örneğin

depresyon, obsesif kompulsif bozukluk, yaygın anksiyete bozukluğu, sosyal fobi, panik atak gibi hastalıklar için somut teşhis kriterleri belirlemektedir. Öte yandan psikoloji ve onun alt dallarında, bilhassa akademik araştırmalarda, teşhis kriterleri yerine düzey belirlemek tercih edilir. Psikolojide söz gelimi depresyon teşhis kriteri yerine depresiflik düzeyi, OKB teşhisi yerine obsesiflik düzeyi, sosyal fobi teşhisi yerine sosyal kaygı düzeyi belirlemeye ve mümkünse onunla başka değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya gayret edilmektedir. Daha açık bir örnek vermek gerekirse, psikolojinin alt dallarından biri olan din psikolojisinde, depresyon ile dindarlık arasındaki ilişkiyi ziyade depresiflik düzeyi ile dindarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmak çok daha fazla tercih edilmektedir. Kaldı ki teşhis koyma yetki ve vazifesinin neredeyse tamamen psikiyatlara ait olduğu bir ortamda klinik psikologlar dışındaki psikologlar için düzeyler arası ilişkiyi konu edinmekten başka seçenek de bulunmamaktadır.¹ Bu nedenle psikolojinin neredeyse tüm alt

---

¹ Klinik psikologların tanı koyma yetkilerinin bulunup bulunmadığı hususu tartışmalı görünmektedir. Öyle ki Türk Psikologlar Derneğinin Tanımlar Komisyonu Raporu'nda klinik psikologların görev ve yetkileri hakkında ayrıntılı bilgi verilmekte, bu raporda aldıkları eğitim sayesinde klinik psikologların psikolojik rahatsızlıklara tanı koyma ve psikoterapi uygulama yetkilerinin bulunduğu belirtilmektedir. Bkz Türk Psikologlar Derneği (TPD), Amerikan Psikologlar Birliği'nin Klinik Psikoloji Birimi'ne dayandırarak hazırladığı "Türk Psikologlar Derneği Tanımlar Komisyonu Raporu" (Erişim 27 Mayıs 2019). Ne var ki Türkiye Psikiyatri Derneği'nin yayınladığı basın bildirisinde şu ifadeler yer almaktadır: "Psikologlar olağan koşullarda psikiyatri hekimi ile birlikte çalışırlar, gerekli psikometrik testleri hastalara uygularlar ve sonuçta psikiyatri hekiminin tanı koymasına ve tedavi etmesine yardımcı olurlar. Ayrıca rehabilitasyon çalışmaları, terapötik ortamın düzenlenmesi, ruh sağlığının uzun dönemli korunmasında destek verme gibi konularda çalışırlar. Psikologların tek başlarına tanı koyma ve tedavi etme yetkisi yoktur. Ancak klinik psikologlar özel eğitimlerden geçerek belirli terapi yöntemleri konusunda yetkinlik kazandıklarında şu andaki mevcut yasal düzenlemelere göre psikiyatri hekimi sorumluluğunda, onun önerisi ve yönlendirmesiyle psikoterapi yapabilirler. Klinik psikologlar da psikologlar gibi ruhsal hastalıklara tanı koyamaz ve ilaç tedavisi öneremezler." Bk.

dallarında sözü edilen türden düzey belirlemeye yarayacak, geçerli ve güvenilir ölçüklere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu tespit bir kenara not edildikten sonra gerek psikiyatrik gerekse psikolojik araştırmaların ortaya koyduğu bir başka somut tespitten daha söz edilmelidir. Bu tespit, salt genetik olmayan psikiyatrik rahatsızlıkların veya bozuklukların başlıca sorumlularından birinin “diğer insanlar” olduğudur. Bir başka anlatımla, diğer canlılar ve tabii afetler de insanlarda travmaya neden olma potansiyelini her ne kadar taşıyorsa da hastalık ve bozuklukların en sık görülen tetikleyici, sürdürücü ve altta yatan nedeni diğer insanlardır. İnsanlar arasında geniş yaygınlığa sahip olan kaygıyla ilişkili bozukluklar özelinde ifade etmek gerekirse, gerek hastalığın altta yatan, gerek hastalığı tetikleyen ve gerekse sürdüren nedenler büyük ölçüde diğer insanlardır. Depresyonların, panik bozuklukların, obsesyonların, sosyal kaygıların, somatoform bozuklukların ve pek çok kişilik bozukluğunun etiolojisinde insan faktörü belli ölçülerde yer almaktadır. Daha açık bir anlatımla, insanı kaygıya iten, onda istenmeyen duygu durumları oluşturan, kısacası psikolojisini olumsuz etkileyen ana etken, bireyin diğer insanların onun hakkındaki duygu, düşünce ve davranışlarına ilişkin bilişleridir.²

<http://www.stres112.com/piskiyatri-derneği-basin-aciklamasi.html> (Erişim: 27 Mayıs 2019)

² Fatma Öz & Emel Bahadır Yılmaz, “Ruh Sağlığının Korunmasına Önemli bir Kavram: Psikolojik Sağlık”, *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi* 16/3 (2009), 82-89.; Bülent Kadri Gültekin, “Ruhsal Bozuklukların Önlenmesi: Kavramsal Çerçeve ve Sınıflandırma”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2/4 (2010), 583-594.; Okan Cem Çirakoğlu, “Çocuğumuzun Ruh Sağlığında Önemli Aktörler: Toplum”, *Çocuğumuzun Ruh Sağlığında Önemli Aktörler Gen, Anne, Baba, Arkadaş, Öğretmen ve Toplum*, ed. Nilay Pekel Uludağlı (Ankara: Neyir Matbaacılık, 2017), 95-107.; Gözde Özdikmenli Demir, “Sosyal Fobinin Etiyolojisinin

İnsan, yaratılışından gelen doğal yapısı gereği diğer insanları, halk deyişiyle “elalemi” zannedildiğinden çok daha fazla dikkate almaktadır. Psikologlar, bireyin psikolojisi üzerinde diğer insanların böylesine güçlü etkisi olduğu konusunda neredeyse hemfikirdir. İnsanlar, hayatı kimine göre psikodinamik işleyişler sonucunda, kimine göre anne babasını modelleyerek, kimine göre onların eğitim vermesi yoluyla, kimine göre onlarla ve ilişki halinde olunan diğer bireylerle olan yaşantıları neticesinde kazandığı bilgilerle öğrenmekte ve içselleştirmektedir.³

Bu ölçek çalışmasının yapılmasının ana nedeni de bu tespitlerdir. Diğer insanların bir kimse hakkındaki değerlendirmelerini önemseme düzeylerinin, onun benlik algısını ve öz saygı düzeyini önemli ölçüde etkilediği gerçeği, bizi kendimize ilişkin değerlendirmelerimizde başkalarını ne derece dikkate aldığımızı tespit etmeye yönelik bir ölçek çalışması yapmaya sevk etmiştir. Böyle bir ölçeğin psikolojinin çeşitli alt dallarındaki pek çok konuda yapılacak çalışmalarda kullanılabilir bir ölçme aracı olacağını düşünmekteyiz.

Esasen bu amaçla geliştirilmiş ölçeklere literatürde rastlamış olsak da ileride detaylarını vereceğimiz üzere bunlar bizim ihtiyaç duyduğumuz ölçmeyi tam olarak yapmamaktadır. Literatür başlığında

---

İncelenmesi Amacıyla Gerçekleştirilen Araştırmalara Genel Bir Bakış”, *Akademik İncelemeler* 4/1 (2009), 101-123.

³ J.L. Hudson & R.M. Rapee, “Origins of Social Phobia”, *Behavior Modification* 24/1 (January 2000), 112-129.; Zaman Kamruz et. all. “Key Factors Which Cause The Anxiety Among The University Students: A Case Study Based On An Event Happened In Peshawar Campus”, *European Journal of Social Sciences* 16/1 (September 2010), 91-92.; Önder Baltacı & Erdal Hamarta, “Analyzing the Relationship Between Social Anxiety, Social Support and Problem Solving Approach of University Students”, *Eğitim ve Bilim* 38/167 (2013), 232-235.

bu konuya geri döneceğiz ancak öncelikle başkalarını dikkate alma düzeyimizi ifade edecek en doğru kavrama, diğer bir ifadeyle ölçüğe verebileceğimiz en doğru isme ilişkin bahsi açmalıyız.

1. Kavramlar ve İsimlendirme

Ölçeği “Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği” olarak isimlendirmeyi tercih etmiş olmakla birlikte, bunun tartışmasız ve mükemmel bir tercih olduğunu iddia edemiyoruz. Öyle ki ölçmek istediğimiz olguyu isimlendirmede belirgin bir zorluk yaşadığımızı ifade etmeliyiz. Şimdi, ölçeğin neyi ölçmediğini ortaya koyduktan sonra isimlendirme tercihimizin nedenlerini açıklayalım. Öncelikle psikoloji literatüründe “başkası merkezlilik” ve “dışsallık” kavramlarıyla karıştırılması mümkün olan “dış güdümlülük”, “dış denetim odaklılık”, “dışa dönüklük” kavramlarından ve “dışsallık” kavramının bizim kastettiğimizin dışındaki anlamlarından söz edelim.

Dış güdümlülük, psikoloji literatürüne G. Allport tarafından sokulmuş bir kavramdır. İç güdümlülüğün karşıtı olarak tarif edilen dış güdümlülükte kişinin duygu, düşünce ve davranışlarının arka planında içsel değil dışsal bir neden söz konusudur. Buna “dışsal motivasyonluluk” da denilebilir.⁴ Örneğin bir sporcu para aldığı sürece sporunu yapıp para almadığında spor yapmıyorsa, o kişinin sporculuğunun dış güdümsel/dışsal motivasyonlu olduğu; bunun aksine çok sevdiği spora her koşulda devam eden kişinin sporculuğunun iç güdümlü/içsel motivasyonlu olduğu söylenebilir. Yine insanlara yardım eden birey bunu, günün birinde başkasının da

⁴ Esmâ Çolak & İlker Cırık, “Analysis of Motivational Orientation of Secondary School Students”, *Elementary Education Online* 14/4 (2015), 1306.

ona yardım etmesi için yapıyorsa bu davranış dış güdümlü olarak nitelenebilir. Oysa o işi salt doğru olduğu için yaptığında iç güdümlü bir davranış sergilemiş olur. Yine örneğin, toplum tarafından kabul edilmeme korkusu nedeniyle ibadet eden bir kimse dış güdümlü bir dini davranış sergilemiş olurken, ibadeti yalnızca Allah rızası için ve kulluk şuuruyla yaptığında iç güdümlü bir dini davranış sergilemiş olur.

Bizim “başkası merkezlilik” kavramımız da bir yönüyle dış güdümlülük niteliği taşımaktadır. Örneğin insanlara muhalif olduğu halde, olumsuz değerlendirilme kaygısı nedeniyle onlara bunu ifade edemeyen kişinin sergilediği “efendilik”, iç güdümlü değil dış güdümlü bir duruş olarak değerlendirilebilir. Dış güdümlülük ile başkası merkezlilik (başkası güdümlülük de diyebiliriz) kavramlarının kesişen anlam alanları bulunmakla birlikte, özellikle iç güdümlülük kavramıyla bir arada düşünüldüğünde başkası merkezliliğin bilhassa cesaretsizlik ve kaygı merkezine yerleşen farklı kapsam alanlarına sahip bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Buna karşılık dış güdümsellik ve iç güdümselliğin cesaretle veya kaygıyla doğrudan ilişkisinin bulunması gerekmez. Öte yandan dış güdümlülüğün tam olarak psikolojik zayıflık olduğunu da söyleyemeyiz, oysa başkası merkezlilik yahut başkası güdümlülük psikolojik açıdan zayıflıkla doğrudan ilişkilidir.

Dışa dönüklük, başkalarıyla etkileşime girme ve uyarılarla karşılaşma ihtiyacını derinden hissetmek neticesinde yalnız kalmak yerine sosyalleşmeyi, düşünmek yerine konuşmayı, oturmak yerine gezmeyi tercih etmeye yönelten kişilik özelliğidir. Dışa dönükler,

birleriyle etkileşime girmediklerinde, yalnız kaldıklarında veya hareket etmediklerinde çabucak sıkılırlar. Diğer insanlarla bir arada olmaya, konuşmaya, gezmeye sürekli olarak ihtiyaç duyarlar. Bir iş uzun süre konsantre olmak, tek bir uyarıcıya uzun süre odaklanmak onlar için diğer insanlara göre biraz daha zordur. Buna karşılık içe dönükler uyaran çeşitliliğine pek ihtiyaç duymazlar. Onlar söz gelimi, hafta sonunu evde geçirmeyi, yalnız kalmayı, mümkünse tek bir uyaranla meşgul olmayı tercih ederler. Görüleceği üzere dışa dönüklük ile başkası merkezli dışsallık birbirinden tamamen farklı kavramlardır.⁵

Dış denetim odaklılık, Rotter tarafından ortaya atılmış bir kavramdır. Dış denetim odaklı kimseler, hayatın kontrolünün kişinin elinde olmadığını düşünerek olayların meydana gelişinde dış şartların belirleyiciliğine atıfta bulunur. Kaderciler denilebilecek yapıdaki bu insanlardan, örneğin “Ne kadar çabalarsan çabala, iş olacağına varır.” türünden cümleler duyulur.⁶ Bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda dış denetim odaklılık da başkası merkezli dışsallıktan farklı bir kavramdır.

⁵ Dışa dönüklük ve içe dönüklük kavramları hakkında ayrıntı için bk. Jerry M. Burger, *Kişilik Psikolojisi Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri* (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2006), 393-401.; Nuray Karancı vd., “Eysenck Kişilik Anketi – Gözden Geçirilmiş Kısa Formu’nun (EKA-GGK) Türkiye’de Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Türk Psikiyatri Dergisi* 18/3 (2007), 254-261.

⁶ İhsan Dağ, “Rotter’in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)’nin Üniversite Öğrencileri İçin Güvenirliği Ve Geçerliliği”, *Psikoloji Dergisi* 7/26 (1991), 10-16.; M.A. Hogg & G.M. Vaughan, *Sosyal Psikoloji* (Ankara: Ütopya Yayınları, 2011), 113.; Ayşenur B. Kavas vd., “Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma, Denetim Odağı, Kendini Damgalama ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkiler”, *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 33/2 (2014), 367-377. Denetim odağı konusunda ayrıca bk. Nejat Basım, “Birey Davranışındaki Kontrol Odağının Rol Çatışması ve Rol Belirsizliği Algısı ile İlişkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma”, *Amme İdaresi Dergisi* 43/1 (2010), 147-148.

Dışsallık ise üç farklı anlamda kullanılmaktadır. Birincisi yine dış denetim odaklıdır ki kimi sosyal psikoloji kaynaklarında dış denetim odaklılar “dışsallar” olarak zikredilmektedir.⁷ İkincisi, sosyal psikoloji literatüründe “dışsal (ya da durumsal) yükleme” olarak da geçen, kişiyi değil şartları vurgulamanın, olaylarda kişiyi değil şartları görmenin benimsendiği kişilik özelliğidir. Bu yönüyle örneğin bir genç uyuşturucu kullanımı nedeniyle hayatını kaybetmişse, dışsallar toplumsal yapıdaki aksaklıkları ön plana çıkarırlar. Buna karşılık bu tür bir vakada içsaller kişisel mesuliyeti vurgularlar.⁸ Esasen hangisinin daha gelişmiş bir kişilik yapısına işaret ettiği konusu tartışmalıdır. Kimi sosyal psikolog ortamı, şartları ve olayları okuyamayıp meseleyi kişiler üzerinden değerlendirmeyi gelişmemişlik olarak görürken; kimisi konuya daha başka bir açıdan bakarak bireysel sorumlulukları görme ve vurgulamanın daha insancı (humanist) bir yaklaşım olduğunu savunur.⁹ Haliyle bu anlamdaki dışsallığın başkası merkezli dışsallıkla kastettiğimiz anlamla ilgisi bulunmamaktadır.

Dışsallığın üçüncü anlamı ise kişinin öz değerine ilişkin algısının dışarıya ve bilhassa başkaları kaynaklı olmasıdır. Yani kişinin kendisi hakkındaki olumlu veya olumsuz tutumu başkalarının onu nasıl gördüğüne dair yargılarına dayanır. Başkalarının onun hakkında olumlu yahut olumsuz duygu ve düşüncelere sahip olduğuna dair bilişleri, bireyin öz farkındalığını ve dolayısıyla öz değer algısını etkiler. Burada, başkalarının bireye dair tutumlarından ziyade bireyin başkalarının ona yönelik tutumlarına ilişkin yorumunun ön planda

---

⁷ Hogg & Vaughan, *Sosyal Psikoloji*, 113.; Burger, *Kişilik*, 296.

⁸ Hogg & Vaughan, *Sosyal Psikoloji*, 685.

⁹ Burger, *Kişilik*, 416-417.

olduğunun altını çizmeliyiz. Nitekim dışsallar çoğu zaman başkalarının onlar hakkındaki tutumlarını gerçeğinden daha olumsuz algılama eğiliminde olurlar. Dışsallar, bu anlamıyla, başkaları tarafından beğenilmeyi, övülmeyi, değer görmeyi çok önemser. Diğer yandan onlar reddedilme, eleştirilme, dışlanma ve beğenilmeme kaygısıyla hareket ederek, insanlara hatalarını söylemekten, muhalif fikirler ortaya koymaktan ve başkalarını eleştirmekten kaçınma eğiliminde olurlar. Literatürde “sosyal beklentiler temelli mükemmeliyetçilik” (socially prescribed perfectionism) olarak bilinen mükemmeliyetçilik türüyle de belli ölçüde örtüşen bu psikolojik yapıdaki insanlar, başkalarının yanında hata yapmamak konusunda ise hassastırlar.¹⁰ İşte “başkası merkezlilik” kavramıyla tam da bu anlamı kastetmekteyiz.

Netice olarak, diğer insanlar üzerinden öz değer ve öz farkındalık oluşturmak anlamında “başkası merkezlilik/güdümlülük” kavramını veya “dışsallık” kavramını tek başına kullanmamız mümkünse de biz, “başkası merkezli dışsallık” isimlendirmesini tercih ettik. Çünkü hem dışsallık hem de başkası merkezliliği tek başına kullanırken karşımıza iki sorun çıkmaktadır. Dışsallıkla ilgili sorun, diğer insanların dışında da bireyi etkileyen dışsal şartların

¹⁰ Joachim Stoeber et all., “Self-Oriented And Socially Prescribed Perfectionism: Differential Relationships With İntrinsic and Extrinsic Motivation and Test Anxiety”, *Personality and Individual Differences* 47/5(2009), 423-428.; Lavinia D. Damian et all., “On The Development of Perfectionism in Adolescence: Perceived Parental Expectations Predict Longitudinal Increases in Socially Prescribed Perfectionism”, *Personality and Individual Differences* 55/6(2013), 688-693.; Sertan Kağan, *Bişlişsel Davranışçı Terapiye Dayalı Mükemmeliyetçilik Eğitiminin Sporcuların Mükemmeliyetçilik, Başarı Güdüsü ve Başarısızlık Korkusu Üzerindeki Etkisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2006), 79-83.

bulunmasıdır. Örneğin birey için Allah ve doğa da dış şartlar olup, dışsalları etkileyebilir. Başkası merkezlilik ise kişinin kendinden çok başkalarını düşünmesi ve diğerkâmlık yapması ile ilişkilendirilebilir. Bu nedenle biz “başkası merkezli dışsallık” şeklindeki daha bütüncül bir isimlendirmeyi benimsedik.

2. Literatür

Başkaları merkezlilik veya dışsallığın psikolojik açıdan oldukça belirleyici bir kişilik özelliği olması nedeniyle, yerli literatürde konuyla ilişkili olarak geliştirilmiş çok sayıda ölçekten söz edilebilir. Pek tabi bu ölçekler konuyla belirli yönleriyle ilişkili olsa da bizim BMDÖ ile ölçmek istediğimiz kişilik özelliğini tam olarak ölçmemektedir. Şimdi birçok ölçek içerisinde BMDÖ ile içerik ilişkisi bulunan 3 ölçeği, önem sırası gözetilmeksizin belli başlı özellikleri açısından inceleyelim.

Ele alacağımız ilk ölçek, 1983'te Leary tarafından geliştirilen, Bayram Çetin ve arkadaşları tarafından 2010'da Türkçeye uyarlanan Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği'dir. Bireyin başkaları tarafından onaylanmama, kusurlarının ortaya çıkması, insanlar üzerinde iyi bir izlenim bırakamama kaygısını tespit etmek üzere hazırlanmış, 12 maddeden ve 2 faktörden oluşan ölçeğin, güvenirlilik katsayısı.82 olarak tespit edilmiştir. Bu, BMDÖ'nün içeriğine en çok benzeyen ölçektir.¹¹ Fakat BMDÖ'nün kıyafetin başkaları tarafından değerlendirilmesi, insanlara yaranma ve muhalif olma gibi

---

¹¹ Bayram Çetin vd., “Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu'nun Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması”, *Eğitim ve Bilim* 35/156 (2010), 205-216.

konulardaki başkası merkezliliği ölçen maddeler içermesi, onu Çetin ve arkadaşlarının ölçeğinden farklılaştırmaktadır.

2008’de T.A. Hart ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve 2010’da Tayfun Doğan tarafından Türkçeye uyarlanan Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği, 16 maddeli tek faktörlü bir yapıya sahiptir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .93’tür. Ölçek, kişinin başkaları tarafından dış görünüş bakımından nasıl görüldüğüne ilişkin algısını tespit etmeyi amaçlamaktadır.¹² Anlaşılacağı üzere bu ölçek sadece dış görünüme yönelik algıya odaklanması bakımından BMDÖ’nün içeriğiyle kısmen örtüşmektedir.

E.A. Hart tarafından 1989’da geliştirilen ve Ballı ve Aşçı tarafından 2006’da Türkçeye uyarlanan Sosyal Fizik Kaygı Envanteri yine fiziksel görüntüye ilişkin algıya odaklanan bir ölçektir. Toplam varyansın yüzde 44.8’ini açıklayan 2 faktörden oluşan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .77’dir.¹³ Bu ölçek de dış görünüme ilişkin kaygıya odaklanması bakımından BMDÖ’den ayrılmaktadır.

3. Yöntem

Bu başlık altında ölçek maddelerinin oluşturulması ve verilerin toplanma süreci, verilerin analizinde uygulanan yöntem ve teknikler hakkında bilgi vereceğiz.

BMDÖ’nün ortaya çıkışı 4 aylık bir çalışma sürecinin arkasından gerçekleşmiştir. Öncelikle insanların kendilerini değerli görüp görmediği anlamındaki öz değer algısının ve bu algıyla da

¹² Tayfun Doğan, “Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 39 (2010), 151-159.

¹³ Özgür M. Ballı & F. Hülya Aşçı, “Sosyal Fizik Kaygı Envanteri’nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Spor Bilimleri Dergisi* 17/1 (2006), 11-19.

yakından ilişkili öz saygılarının başkalarından ne kadar etkilendiğini ölçen ölçekleri tespit etmek üzere kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu girişimde, bireyin diğer insanların varlığından etkilenme düzeyinin psikolojik sağlığıyla yakından ilişkili olduğu, dahası depresyon ve kaygı bozuklukları başta olmak üzere birçok rahatsızlığın temelinde kişinin diğer insanların açık ve örtük varlıklarının, onlara yönelik duygu, düşünce ve davranışlarının derin etkilerinin bulunduğu tespiti temel hareket noktası olmuştur. Yukarıda hakkında bilgi verilen ölçeklerin bizim aradığımız nitelikleri belli açılardan taşıyor olduğunu tespit ettikten sonra ölçek geliştirme aşamasına geçilmiştir. Araştırmacıların ölçek geliştirme konusunda deneyimli atölye ekibiyle yaptığı çalışma toplantılarında ölçeğin hangi amaca yönelik olacağı, hangi özellikleri bünyesinde barındıracağı belirlenmiş ve akabinde ölçeğin taslak maddeleri kaleme alınmıştır. Süreç sonunda ortaya çıkan ilk 29 maddelik form, ön test olarak tesadüfi yöntemle belirlenen 16 yaş üstü 59 kişilik gruba uygulanmıştır. Bu ön çalışmada anlaşılmayan veya amaca hizmet etmediğine karar verilen maddeler tadil edilmiştir. Ardından, ortaya çıkan form ile ikinci bir ön uygulama yapılmış, bu kez yine tesadüfi yöntemle belirlenen 16 yaş üstü 61 kişilik gruba çalışılmıştır. Yapılan analizler neticesinde ölçek maddelerinde sorun bulunmadığı görüldükten sonra ilk ana uygulamalara geçilmesine karar verilmiştir.

Ölçeğin ilk ana uygulaması, 2019 yılı Mart ve Nisan aylarında gerçekleştirilmiştir. 362 kişilik katılımcı grubunun 201'i kadın 161'i erkektir. Yaşları 16 ile 58 arasında değişen örneklemin yaş ortalaması 34'tür. Katılımcıların 74'ü ilköğretim, 116'sı lise, 125'i lisans düzeyinde ve 47'si lisansüstü düzeyde eğitime sahiptir. Örneklemi

İstanbul'da yer alan ilkokul ve liselerdeki öğretmen ve veli grupları arasından gönüllü katılımcılar oluşturmaktadır. Sözü edilen gruplara atölye grubunun daha önceki çalışmalarda sağladığı bağlantılar üzerinden ulaşılmıştır. Bir başka ifadeyle örneklem, araştırmacının daha önceki ölçek geliştirme çalışmalarında başvurduğu bir evrenden elde edilmiş, seçim ise tesadüfi örnekleme yoluyla yapılmıştır. Bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda ölçeğin her eğitim seviyesinden 16 yaş üstü bireylere sorunsuz şekilde uygulandığı söylenebilir.

Uygulamadan elde edilen verilerle yapılan açımlayıcı faktör analizinde Promax eğik döndürme yöntemine başvurulmuştur. Neticede, aşağıda detayları verilecek olan 12 maddeli ve 4 faktörlü yapı elde edilmiştir.

Çalışmadaki ikinci ana uygulama ise doğrulayıcı faktör analizi için gerçekleştirilmiştir. Nihai uygulama da diyeceğimiz bu son çalışmada 12 maddelik nihai form yine aynı evrenden bu kez 195 kişilik bir örneklem grubuna uygulanmıştır. Aşağıda da görüleceği üzere doğrulayıcı faktör analizinde ölçeğin 12 maddeli ve 4 faktörlü yapısının iyi uyuma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Son olarak, ölçeğin geçerliğini belirlemek üzere açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmış; güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlığı gösteren Alfa değerine ve faktörler arasındaki ilişkiyi gösteren Pearson korelasyonu katsayısına bakılmıştır. Güvenirlilik analizi ve açımlayıcı faktör analizi SPSS 21, doğrulayıcı faktör analizi LISREL 9.2 paket programlarıyla yapılmıştır.

4. Ölçeğin Derecelendirme Sistemi

Katılımcılara kişinin, başkalarının onun hakkındaki değerlendirmelerinden ne derece etkilendiğini tespit etmeye yönelik ifadeler verilmiş, kendilerinden 5'li Likert tipi derecelendirme üzerinden ifadelere ne kadar katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Örneğin “İnsanların gözünde değerli olmak benim için önemlidir.”, ifadesine karşılık “Kesinlikle katılmıyorum.” (1 Puan), “Pek Katılmıyorum.” (2 Puan), “Kısmen katılıyorum.” (3 Puan), “Büyük ölçüde katılıyorum.” (4 Puan) ve “Tamamen katılıyorum.” (5 puan) seçenekleri verilmiştir. Ölçekteki 2., 7., 8. ve 9. maddeler ters olarak hesaplanmaktadır. Bu hesaplama neticesinde ölçekten alınacak en düşük puan 12 ve en yüksek puan 60'tır. Alınacak 12 puan katılımcının öz değerlendirmelerini yaparken başkalarından hiç etkilenmediğine, 60 puan ise kişinin tamamen başkası merkezli olduğuna işaret etmektedir.

5. Bulgular

Bu bölümde ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizine ilişkin teknik detaylara ve elde edilen bulgulara yer verilecektir.

5.1. Geçerlik Analizi

Elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı, Bartlett Küresellik Testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlik testi ile hesaplanmıştır. 362 katılımcıdan elde edilen verilerle yapılan analizde KMO değeri .910, Bartlett testi sonucunda kay kare değeri anlamlı bulunmuştur [$X^2= 3402.593$ p = .000]. Bu değerler,

örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli ve ölçeğin faktör çıkartmak için uygun olduğunu göstermektedir.¹⁴

Bileşen	Başlangıç Özdeğer			Yüklenen Faktörlerin Karelerinin Dağılımı			Rotasyon Sonrası Dağılım		
	Toplam	Varyans %	Birikimli %	Toplam	Varyans %	Birikimli %	Toplam	Varyans %	Birikimli %
1	3.76	31.37	31.37	3.76	31.37	31.37	2.01	16.77	16.77
2	1.30	10.91	42.27	1.30	10.91	42.28	2.01	16.76	33.53
3	1.21	10.10	52.37	1.21	10.10	52.37	1.91	15.95	49.47
4	1.02	8.49	60.86	1.02	8.49	60.85	1.37	11.39	60.86
5	.843	7.029	67.89						
6	.702	5.851	73.73						
7	.671	5.596	79.33						
8	.612	5.101	84.43						
9	.527	4.395	88.83						
10	.497	4.139	92.97						
11	.458	3.817	96.78						
12	.386	3.218	100.00						

Yapılan faktör analizinde faktör yükleri düşük olan veya zayıf bir şekilde dağılan 17 madde analiz dışı bırakılmıştır. Toplam Varyans (Total Variance) tablosunda görüldüğü üzere özdeğeri (eigenvalue) 1'in üzerinde olan 4 faktörün bulunduğu ve bunların ölçeğin toplam

¹⁴Ömay Çokluk vd., *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012), 207.

varyansının %60.9'unu açıkladığı tespit edilmiştir. Bu da BMDÖ'nün 4 faktörlü ve geçerli bir ölçek olduğuna ilişkin ilk önemli veridir.

Tablo 2: Bileşenler Matrisi (Component Matrix) Tablosu

Madde no		Beğenilme ve değer görme	Sosyal temas	Değerlendirilme	Yaranma ve hoş görüme
4	Başkaları tarafından beğenilmek benim için çok önemlidir.	.82			
10	İnsanların gözünde değerli olmak benim için çok önemlidir.	.76			
3	Kıyafetimin başkaları tarafından beğenilmemesi beni çok üzer.	.73			
5	Biriyle tartışma yaşadığımda bunun etkisinden kolayca kurtulamıyorum.		.79		
1	Bir eleştiriye uğrarsam gün boyu etkisinden kurtulamam.		.78		
6	Hatalarımın yüzüme karşı söylenmesi, haklı da olsa canımı acıtır.		.67		
8	Ortamda söylediklerimden hoşlanmayacak birinin olması umurumda olmaz.*			.76	
9	Bir şey yapacağım zaman insanlar ne der diye pek düşünmem.*			.64	
2	İşin doğrusunu yaptığıma inanıyorsam, bunu başkalarının beğenip beğenmediğine bakmam.*			.62	
7	Başarısız olduğum işlerin/derslerin başkaları tarafından bilinmesi beni rahatsız etmez.*			.60	
11	Kendim öyle düşünmediğim/inanmadığım halde onlara				.82

	yaranmak için onlardanmış gibi konuştuğum/davrandığımı olur.				
12	İnsanlara herhangi bir meselede muhalif olduğumu göstermek konusunda cesaretli değilim.				.74

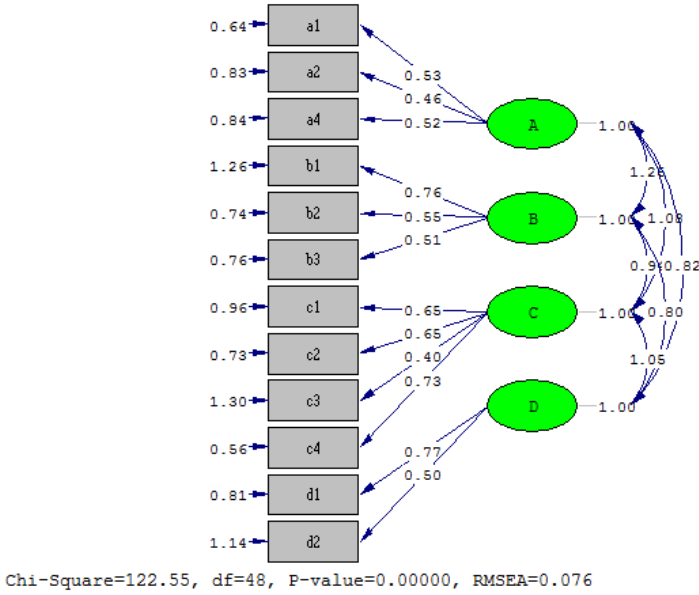
Yapılan faktör analizi sonucunda yük değerleri .73 ile .82 arasında değişen 3 maddeli birinci faktörün “Beğenilme ve değer görme”, yük değerleri .67 ile .78 arasında değişen 3 maddeli ikinci faktörü “Sosyal temas”, yük değerleri .60 ile .76 arasından değişen 4 maddeli üçüncü faktörü “Değerlendirilme” ve yük değerleri .74 ile .82 olan 2 maddeli dördüncü faktörü “Yaranma ve hoş görünme” olarak isimlendirmeyi uygun gördük.

Tablo 3: Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçlarını Gösteren Tablo

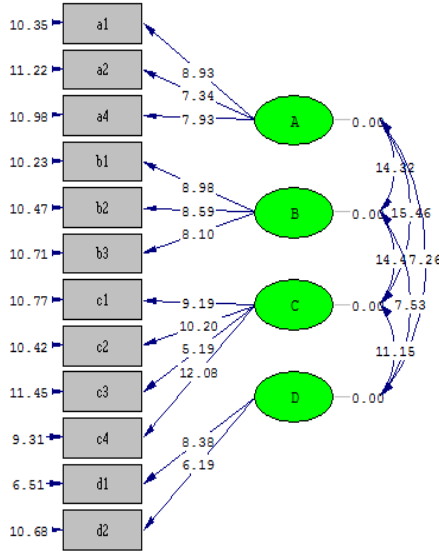
X ² /df	RMSEA	NFI	NNFI	CFI	RFI	RMR	SRMR	GFI	AGFI
2,55	.076	.93	.94	.95	.95	.068	.056	.93	.89

Çalışmanın ikinci ana uygulaması çerçevesinde 206 kişi üzerinde yapılan son araştırma bulguları kullanılarak tek faktörlü 12 maddelik bu yapı, doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Tabloda da görüleceği üzere, $X^2 = 122.6$, Serbestlik Derecesi (Df) = 48, anlamlılık değeri (P): 0.00, ($X^2 /df = 2.55$), Yaklaşık Hataların Ortalama Kare Kökü (Root Mean Square Error of Approximation-RMSEA)= 0.076, Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index – NFI) = 0.93, Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index - NNFI) = 0.94, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index -CFI) = 0.95, Kök Ortalama Karekökü (Root Mean Square Residual -RMR) = 0.068, Standart Ortalama Kalanların Karekökü (Standardized Root Mean Residual-SRMR) = 0.056, Uyum İyiliği İndeksi

(Goodness of Fit Index - GFI) = 0.93, Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index - AGFI) = 0.89 olarak tespit edilmiştir. Bunlar, açıklayıcı faktör analizinde ortaya çıkan yapının uyumunun iyi düzeyde olduğunu gösteren değerlerdir.¹⁵

¹⁵ Uyum değerlerinin iyilik kriterleri için bk. Şener Büyüköztürk, “Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı”, *Kuramve Uygulamada Eğitim Yöntemi* 32 (2002), 470-483.; Çokluk vd., *Sosyal Bilimler İçin*, 312.; Ünal Erkorkmaz, “Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri”, *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Science* 33/1 (2013), 213-214.

Chi-Square=122.55, df=48, P-value=0.00000, RMSEA=0.076

5.2. Güvenirlik Analizi

Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda iyi bir uyum sağladığı görülen 12 maddelik ölçek, son olarak güvenirlilik analizine tabi tutulmuştur. Ölçeğin homojen bir yapıya sahip olup olmadığını, bir başka ifadeyle iç tutarlığını gösteren Cronbach's Alpha katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin dört alt boyutunun güvenirlilik katsayıları ise **beğenilme ve değer görme** faktörü için .73, **sosyal temas** faktörü için .74, **değerlendirilme** faktörü için .63 ve **yanarınma ve hoş görünme** faktörü için .61 olarak ortaya çıkmıştır. Son iki alt boyut için alfa değerlerinin nispeten düşük olduğu görülmektedir. Ancak özellikle dördüncü boyutta yalnızca iki maddenin bulunduğu göz önünde bulundurulursa bu değer makul kabul edilebilir. Bu bakımdan 12 maddenin bir arada

değerlendirilmesinin, ölçümlerde ölçek bütününe dikkate alınmasının doğru olacağı söylenebilir.

		A	B	C	D
A	Pearson Correlation	1	.409**	.372**	.271**
	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.000
B	Pearson Correlation	.409**	1	.396**	.264**
	Sig. (2-tailed)	.000		.000	.000
C	Pearson Correlation	.372**	.396**	1	.341**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000		.000
D	Pearson Correlation	.271**	.264**	.341**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	

Alt boyutlar arasındaki korelasyonlara bakıldığında da tüm faktörlerin birbiriyle anlamlı şekilde ilişkili olduğu görülmektedir.

Sonuç

Başkalarının kendisi hakkındaki olumlu-olumsuz değerlendirmelerini önemseme, dahası öz memnuniyetini başkalarının onun hakkındaki duygu ve düşünceleri üzerinden duyumsamak anlamına gelen “başkası merkezli dışsallık” hemen her bireyin sahip olduğu kişilik özelliklerinden biridir. Bazı bireylerde az, bazılarında ise tüm yaşam tecrübesini etkileyecek boyutta başkası merkezli dışsallık görülmesi söz konusudur. Yüksek düzeyde başkası merkezli dışsallığa sahip olanlar toplumda sıklıkla, alıngan, kırılğan, hassas, kompleksli gibi nitelermelerle karşılaşmaktadır. Çünkü onlar kendilerine getirilen veya getirilmesi muhtemel eleştirilere, hata ve kusurlarının açığa çıkmasına karşı oldukça hassastırlar. Toplum içerisinde birileri tarafından uyarıldıklarında adeta travma yaşarlar. Birileriyle tartışma yaşadıklarında uzun süre etkisinden kurtulamazlar. İnsanları memnun etmek, onlara yaranmak konusunda fazla gayretkeş

olabilirler. Bu nedenle çoğu zaman onlar gibi düşünmeseler bile bunu söyleyemez, bildikleri doğruları ifade edemezler. Reddedilmek, ötekileştirilmek, beğenilmemek, arkasından konuşulmak gibi istenmedik durumlara karşı olması gerekenin üzerinde bir hassasiyet gösterirler. Aslında bu, sosyal kaygı düzeyinin yüksekliği olarak da değerlendirilebilecek bir kişilik özelliğidir.

Ölçeğin isminde yer alan dışsallık kavramı da büyük ağırlıkta diğer insanları merkeze alarak onlar üzerinden benlik algısı edinmeyi ihtiva eden kişilik özelliğini ifade etmektedir. Fakat dışsallık kavramı, söz gelimi Allah'tan, şeytandan, cinlerden, meleklerden ve metafizik diğer varlıklardan etkilenmeyi de kapsamaktadır. Bir başka ifadeyle dışsallık başkası merkezliliği de içine alan daha geniş bir kavramdır. Bu yüzden akla gelebilecek bütün dışsal unsurları dışarıda bırakıp yalnızca diğer insanları ifade edebilmek amacıyla “başkası merkezli dışsallık” şeklinde bir kavram ortaya attık. İster sosyal kaygı kavramı, ister başkası merkezlilik, ister dışsallık, isterse başkası merkezli dışsallık kavramı kılınılsın, bu kişilik özelliği bireylerin psikolojisini olumsuz etkilemekte, günlük hayatın içerisinde çeşitli psiko-sosyal olumsuzluklar meydana getirmektedir.

Bu ölçek çalışması, gerek hayatın içerisinde çok yaygın şekilde karşılaştığımız somut bir gerçeklik olması bakımından gerekse psikolojinin hemen her alt dalı açısından problem alanı olması bakımından oldukça önemli olduğunu düşündüğümüz bu olguya dair somut tespitler yapabilmek amacıyla yapılmıştır.

Çalışma çerçevesinde ön testlerin dışında iki ana uygulama gerçekleştirilmiştir. Ölçek geliştirme ekibinin yaptığı ardışık

toplantılar ve ön testler sonucunda 29 maddelik bir ölçek formu oluşturulmuş, ana uygulama ve analizlere bu form ile başlanmıştır. 362 yetişkin üzerinde birinci uygulamanın verileri üzerinden açımlayıcı faktör analizi, 195 kişi üzerinde yapılan ikinci uygulamanın verileri üzerinden doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Ölçeğin psikometrik özellikleri hakkında toparlayıcı bilgiler verelim. Geçerlik analizi kapsamında yapılan açımlayıcı faktör analizinde eğiş döndürme yöntemlerinden Promax ile yapılan analiz sonucunda toplam varyansın %60.9'unu açıklayan 12 maddeli 4 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Sosyal bilimler alanında geliştirilen ölçekler incelendiğinde toplam varyansı açıklama düzeyinin iyi olduğu söylenebilir. 3 maddeli birinci faktörün “Beğenilme ve değer görme”, 3 maddeli ikinci faktörün “Sosyal temas”, 4 maddeli üçüncü faktörün “Değerlendirilme” ve 2 maddeli dördüncü faktörün “Yaranma ve hoş görünme” olarak isimlendirilmesi uygun görülmüştür. Bu faktör yapısının uyumlu olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum indeksleri $X^2/df = 2.50$, $RMSEA = 0.076$, $NFI = 0.93$, $NNFI = 0.94$, $CFI = 0.95$, $RFI = .95$, $RMR = 0.06$, $SRMR = 0.05$, $GFI = 0.93$ ve $AGFI = 0.89$ şeklindedir. BMDÖ'nün iç tutarlığını bir başka ifadeyle güvenilirliğini gösteren Cronbach's Alpha katsayısı .80 olarak tespit edilmiştir. İstatistiksel açıdan tatmin edici sayılabilecek bu değerler ışığında, Başkası Merkezli Dışsallık Ölçeği'nin iyi düzeyde güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Ballı, Özgür M. & Aşçı, F. Hülya. “Sosyal Fizik Kaygı Envanteri’nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”. *Spor Bilimleri Dergisi* 17/1(2006), 11-19.
- Baltacı, Ö. & Hamarta, Erdal. “Analyzing the Relationship Between Social Anxiety, Social Support and Problem Solving Approach of University Students”. *Eğitim ve Bilim*38/167 (2013), 232-235.
- Basım, Nejat. “Birey Davranışındaki Kontrol Odağının Rol Çatışması ve Rol Belirsizliği Algısı ile İlişkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma”. *Amme İdaresi Dergisi* 43/1(2010), 145-165.
- Burger, Jerry M.*Kişilik Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 1. Basım, 2006.
- Büyüköztürk, Şener. “Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 32 (Güz 2002),470-483.
- Çetin, Bayram vd. “Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu’nun Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”. *Eğitim ve Bilim* 35/156 (2010), 205-216.
- Çırakoğlu, Okan Cem. “Çocuğumuzun Ruh Sağlığında Önemli Aktörler: Toplum”. *Çocuğumuzun Ruh Dağlığında Önemli Aktörler Gen, Anne, Baba, Arkadaş, Öğretmen, Toplum*.ed. Nilay Pekel Uludağlı. 95-107. Ankara: Neyir Matbaacılık,1. Basım, 2017.
- Çokluk, Ömay vd. *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012.

- Çolak, Esmâ & Cırık, İlker. "Analysis of Motivational Orientation of Secondary School Students". *Elementary Education Online* 14/4 (2015), 1307-1326. <http://dx.doi.org/10.17051/ieo.2015.08906>
- Dağ, İhsan. "Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nin Üniversite Öğrencileri İçin Güvenirliği Ve Geçerliği". *Psikoloji Dergisi* 7/26 (1991), 10-16.
- Damian, L.D. et all. "On The Development of Perfectionism in Adolescence: Perceived Parental Expectations Predict Longitudinal Increases in Socially Prescribed Perfectionism". *Personality and Individual Differences* 55/6 (2013), 688-693.
- Demir, Gözde Özdikmenli. "Sosyal Fobinin Etiyolojisinin İncelenmesi Amacıyla Gerçekleştirilen Araştırmalara Genel Bir Bakış". *Akademik İncelemeler* 4/1(2009), 101-123.
- Doğan, Tayfun. "Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 39 (2010), 151-159.
- Erkorkmaz, Ünal. "Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksleri". *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Science* 33/1 (2013), 210-223.
- Gültekin, Bülent Kadri. "Ruhsal Bozuklukların Önlenmesi: Kavramsal Çerçeve ve Sınıflandırma". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2/4(2010), 583-594.
- Hogg, M.A. & Vaughan, G.M. *Sosyal Psikoloji*. Ankara: Ütopya Yayınları, 2. Basım, 2011.
- Hudson J.L.& Rapee R.M. "Origins of Social Phobia". *Behavior Modification* 24/1 (January 2000), 112-129. <https://doi.org/10.1177/0145445500241006>

- Kağan, Sertan. *Bişlişsel Davranışçı Terapiye Dayalı Mükemmeliyetçilik Eğitiminin Sporcuların Mükemmeliyetçilik, Başarı Güdüsü ve Başarısızlık Korkusu Üzerindeki Etkisi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2006.
- Karancı, Nuray vd. “Eysenck Kişilik Anketi – Gözden Geçirilmiş Kısa Formu’nun (EKA-GGK) Türkiye’de Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”. *Türk Psikiyatri Dergisi* 18/3(2007), 254-261.
- Kavas, Ayşenur Büyükgöze vd. “Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma, Denetim Odağı, Kendini Damgalama ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkiler”. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 33/2(2014), 367-377.
- Öz, Fatma & Yılmaz, Emel Bahadır. “Ruh Sağlığının Korunmasına Önemli bir Kavram: Psikolojik Sağlamlık”. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi* 16/3(2009), 82-89.
- Stoeber, Joachim et all. “Self-Oriented And Socially Prescribed Perfectionism: Differential Relationships With İntrinsic and Extrinsic Motivation and Test Anxiety”. *Personality and Individual Differences* 47/5 (2009), 423-428.
- TPD, Türk Psikologlar Derneği. “Türk Psikologlar Derneği Tanımlar Komisyonu Raporu”. Erişim 27 Mayıs 2019. <https://www.psikolog.org.tr/assets/files/ozluk-haklari/Tanimlar-Komisyonu-Raporu-2011.pdf>
- Zaman K. et all. “Key Factors Which Cause The Anxiety Among The University Students: A Case Study Based On An Event Happened In Peshawar Campus”. *European Journal of Social Sciences* 16/1 (September 2010), 87-96.

EXTENDED SUMMARY

DEVELOPMENT OF THE OTHERS CENTERED EXTERNALITY SCALE: RELIABILITY AND VALIDITY STUDY

“Others-centered externality” means to care about the positive and negative evaluations of others about himself, and moreover, to sense or gain his self-satisfaction through the feelings and thoughts of others about him/her. And this is one of the characteristics of almost every individual. “Others-centered externality” is seen in some individuals to a lesser extent, while in others it is very strong and affects the whole of his/her life experience. Individuals with a high level of others-centered externality are seen and qualified as susceptible, fragile, sensitive and having inferiority complex. Because they are very worried about the revealing of their mistakes and flaws and they are very sensitive to criticism by others. They experience trauma when they are warned by someones in society. When they have a discussion with someone, they cannot escape the effect of this discussion for a long time. They may be too diligent to please people and gain their appreciation. We can also call this as flattery or adulation. Because they are afraid of being rejected and disliked, they often cannot say that, even if they do not think like them, they cannot express what they accept as true. They show a greater sensitivity to undesired situations such as being rejected, marginalized, disliked and spoken behind. In fact, it is possible to evaluate individuals with these personality traits as individuals with high levels of social anxiety.

The concept of externality in the name of the scale expresses the personality trait that involves taking other people to the center and

acquiring self-perception through them. But the concept of externality includes, for example, being influenced by Allah, satan, demons, angels and other metaphysical beings. In other words, externality is a broader concept that includes others-centredness. Therefore, in order to exclude all other external elements and to express only other people, we put forward the concept of "others-centered externality". Between concepts of social anxiety, others-centeredness, externality and others-centered externality, regardless of which one we use, this personality trait affects individuals' psychology negatively and creates various psycho-social negativities in daily life.

We conducted this scale study for two purposes. First, we encounter this personality trait very widely in life. secondly, we think that this situation is a problem area for almost every sub-branch of psychology.

Apart from the pre-tests, two main applications were carried out within the scope of the study. A 29-item scale was formed after the workshops which made by the scale developing team and the preliminary tests. Exploratory factor analysis was performed on the data of the first application on 362 adults and confirmatory factor analysis was performed on the data of the second application on 195 people. Finally, let us give some information about the psychometric properties of the scale. Exploratory factor analysis was performed within the scope of the validity study. As a result of the analysis made with Promax, one of the oblique rotation methods, a structure with 12 items and 4 factors was obtained. In addition, it was found that these 4 factors explained 60.9% of the total variance of the scale.

Item number		Being appreciated and respected	Social contact	Being evaluated	Flattery
4	Being liked by others is very important to me.	.82			
10	It is very important for me to be venerable in the eyes of people.	.76			
3	It hurts me that my clothes are not liked by others.	.73			
5	When I have a discussion with someone, I can't easily get over it.		.79		
1	If I get criticized, I can't get rid of the effect all day long.		.78		
6	When my mistakes are told to my face, even if they are right that I am wrong, it hurts me.		.67		
8	I don't care if there's someone who doesn't like what I'm saying.*			.76	
9	When I'm going to do something, I don't think if people will say anything negative about it.*			.64	
2	If I believe I'm doing the right thing, I don't see if anyone likes it.*			.62	
7	It doesn't bother me that others know works or exams which I failed.*			.60	
11	Even though I have different ideas from them, I sometimes talk to them as if I agree with them.				.82
12	I don't have the courage to show people that I'm opposed to them on any matter.				.74

It can be said that the total variance explanation level of these 4 factors is quite good for a scale developed in the field of social sciences. The first factor with 3 items was named as “Being

appreciated and respected”, the second factor with 3 items as “Social contact”, the third factor with 4 items as “Being evaluated” and the fourth factor with 2 items as “Flattery”. The fit indices obtained from the confirmatory factor analysis conducted to determine the compliance level of this factor structure are as follows: $X^2 / df = 2.50$, $RMSEA = 0.076$, $NFI = 0.93$, $NNFI = 0.94$, $CFI = 0.95$, $RFI = .95$, $RMR = 0.06$, $SRMR = 0.05$, $GFI = 0.93$ and $AGFI = 0.89$. The Cronbach's Alpha coefficient, which shows the internal consistency of the scale, was found to be .80. In the light of these values, which can be considered as statistically satisfactory, it can be said that the Scale of Others- Centered Externality (SOCE) is a reliable and valid scale.

Item number		Being appreciated and respected	Social contact	Being evaluated	Flattery
4	Being liked by others is very important to me.	.82			
10	It is very important for me to be venerable in the eyes of people.	.76			
3	It hurts me that my clothes are not liked by others.	.73			
5	When I have a discussion with someone, I can't easily get over it.		.79		
1	If I get criticized, I can't get rid of the effect all day long.		.78		
6	When my mistakes are told to my face, even if they are right that I am wrong, it hurts me.		.67		
8	I don't care if there's someone who doesn't like what I'm saying.*			.76	
9	When I'm going to do something, I don't think if people will say			.64	

	anything negative about it.*				
2	If I believe I'm doing the right thing, I don't see if anyone likes it.*			.62	
7	It doesn't bother me that others know works or exams which I failed.*			.60	
11	Even though I have different ideas from them, I sometimes talk to them as if I agree with them.				.82
12	I don't have the courage to show people that I'm opposed to them on any matter.				.74

